

zowano w pierwszych latach do przeszło 7000 badanych obecnie.

Na uwagę zasługuje także sposób przekazywania praktyce gospodarczej wyników oceny. Poza określeniem liczbowym i słownym poszczególnych cech podaje się wzorce ułatwiające interpretację otrzymanych wyników. Ten sam wskaźnik liczbowy ma przecież inną wymowę w odniesieniu do nasion różnych gatunków.

Duże znaczenie mają opracowywane corocznie, na podstawie nagromadzonego materiału doświadczalnego, tzw. przeciętne normy dobroci, charakteryzujące jakość produkcji nasion i umożliwiające porównanie wartości materiału siewnego w poszczególnych latach jak i w różnych rejonach produkcyjnych. Daje to centralnym ośrodkom zarządzania podstawę planowania rozmiarów pozyskiwania szyszek i nasion oraz doskonalenia gospodarki nasionami. Ułatwia to też porównanie wyników krajowych z wynikami i normami zagranicznymi. Pozwala również określić, które z cech plonu można uznać za bliskie osiąganego maksimum, a które za wymagające poprawy. Są to opracowania, których przecenić nie sposób i szkoda wielka, że ani rolnictwo, ani ogrodnictwo w Polsce nie doczekało się podobnych.

W badaniu nasion przez Stację Oceny Nasion IBL nie pominięto roli doskonalenia procesów produkcyjnych, gdyż inaczej zamieniłoby się w rodzaj rzemiosła, pożytecznego wprawdzie, lecz o znaczeniu ograniczonym do funkcji towaroznawstwa. Za główny cel przyjęto jednak ulepszanie produkcji, a to zobowiązywało do prowadzenia szeroko zakrojonych prac doświadczalnych. W omawianym czterdziestolecu dotyczyły one przede wszystkim: 1. określenia urodzaju nasion drzew leśnych i opracowania dorocznych biuletynów o przewidywanym zbiorze, 2. techniki zbioru nasion i ich przechowywaniu, 3. stratyfikacji nasion, 4. wyłuszczeniu nasion,

5. oceny nasion, 6. techniki wysiewu, 7. selekcji drzew leśnych.

Wynikiem tych prac, oprócz dużej liczby publikacji, było stworzenie podstaw gospodarki nasiennej, między innymi przez powołanie Centralnego Rejestru Drzew Doborowych, zaprowadzenie plantacji nasiennych, zorganizowanie właściwego pozyskiwania szyszek i wyłuszczenia nasion oraz produkcji materiału sadzeniowego. Są to ogromne osiągnięcia, których nie sposób obecnie ocenić.

Nie można jednak, omawiając dorobek nasiennictwa leśnego, przedstawiony w publikacji „Ocena nasion leśnych w Polsce” zapomnieć, że nie jest on bezimienny. Dlatego też nie mogę nie powiedzieć, że był przy tym od samego początku — organizował, kierował, prowadził na co dzień i był odpowiedzialny za całość prac badawczych, aż do roku 1975, tj. do przejścia na emeryturę, profesor zwyczajny dr hab. Stanisław Tyszkiewicz. Należy Mu się za to nasz wysoki szacunek i wielkie uznanie.

Karol Duczmal

BEZPIECZEŃSTWO PRACY W LEŚNICTWIE, SITLiD, PWRiL, Warszawa 1977, 392 strony, 54 rysunki, cena 65 zł.

Książka, opracowana przez zespół znanych autorów, składa się ze wstępu i 15 rozdziałów.

Książka obejmuje tematykę związaną z pracami typowo leśnymi i przeznaczona jest dla organizatorów prac leśnych i branżowej służby bhp. Wielkie doświadczenie osobiste i wykorzystanie rozległych źródeł poznawczych pozwoliło autorom m. in. na przedstawienie metod i środków zapobiegania powstawania wypadków przy pracy podczas kształtowania się w gospodarstwach leśnych tej fazy procesów produkcyjnych, w której dochodzi do kulminacji zagrożeń.

Bogaty i różnorodny materiał zgromadzony przez autorów podany jest w

formie interesującej, świetnie napisanej, zaznajamiając nas z dziedziną, która wymaga stałego doskonalenia.

Konstrukcja całości pracy logiczna i przejrzysta. W krótkim wstępie autor (W. Z a k r z e w s k i) podkreśla, że humanizacja pracy powinna przebiegać równoległe z procesem rozwoju produkcji. Przestrzeganie tej podstawowej zasady zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki pracy i przynosi pracownikowi zadowolenie oraz umożliwia pełny rozwój jego osobowości. Nie zawsze ma to miejsce w gospodarstwach leśnych. Leśnictwo bowiem jest specjalistyczną dziedziną gospodarki narodowej, o swoistych warunkach pracy. Ta specyfika i charakter pracy powodują wzmożone występowanie nietypowych zagrożeń dla zdrowia i życia.

Dodajmy, że szczególny wpływ wywierają tu takie czynniki, jak: zróżnicowanie warunków pracy na określonych stanowiskach roboczych, prowadzenie prac w otwartym terenie i w różnych warunkach atmosferycznych, a także znaczna fluktuacja wśród zatrudnionych pracowników.

Z roku na rok planowe zadania leśnictwa realizowane są przez ok. 100 tys. robotników leśnych, sezonowych i dorywczych na obszarze ok. 1/4 terytorium kraju. Pogarszająca się nadal sytuacja na rynku pracy, a wkroczyliśmy w okres (który będzie trwał do końca XX wieku) malejącego przyrostu siły roboczej, stwarza w leśnictwie dodatkowe trudności, sprowadzając się do tego, że w gospodarstwach leśnych w większym niż w innych branżach stopniu muszą być zatrudniani pracownicy o obniżonej wydajności psychofizycznej. Część tych pracowników na skutek osobistych cech charakterologicznych przejawia lekceważący stosunek do bezpieczeństwa, zbyt często podejmuje ryzyko, jak też upiera się przy stosowaniu własnych metod pracy. Analiza dokumentów powypadkowych wskazuje na to, że znaczna część wypadków śmiertel-

nych i ciężkich była właśnie wynikiem nieprzestrzegania elementarnych zasad bhp i wskazań ergonomicznych.

Sam fakt znacznego rozproszenia stanowisk roboczych, utrudnionego nadzoru nad ścinką oraz obalaniem w gospodarstwach leśnych rocznie ok. 96 mln drzew, różnie ukształtowanych morfologicznie i rosnących w terenie o zróżnicowanej konfiguracji — determinuje konieczność kompleksowego, efektywnego przeciwdziałania wypadkom i chorobom zawodowym.

Postęp techniki wprawdzie sprawia, że uciążliwość wielu prac i operacji w leśnictwie zmniejsza się wyraźnie, zmienia się także, lecz nie zawsze na lepsze — środowisko działania.

Dowodem tego są pilarki spalinowe, zmniejszające uciążliwość ścinki drzew, ale niosące ze sobą zagrożenie robotników zespołem wibracyjnym.

Autor wstępu wyraża przekonanie, że wydała książka przyczyni się do poprawy warunków pracy robotników leśnych.

W rozdziale 1 (43 s., 6 tabel) „Podstawy ochrony pracy” omawia autor (J. J ó z e f a c i u k) po kolei fizjologiczne podstawy ochrony pracy.

Daje pewien zasób wiadomości podstawowych, pozwalających na ukształtowanie sobie poglądu na zagadnienie czynników szkodliwych, działalność ergonomiczną, rolę przepisów prawnych w ochronie pracy oraz istotę szkoleń bhp.

Rozdział 2 (34 s.) „Wypadki przy pracy”, poświęcony jest omówieniu definicji wypadku przy pracy, badaniom zagrożeń wypadkowych w procesie produkcji oraz modelom badania wypadków: behawioralnym, epidemiologicznym, systemowym. Autorzy (M. K a n e c k a, W. F i b i g e r) omówili determinanty zagrożeń wypadkowych: fizjologiczne, psychologiczne, socjologiczne i determinanty organizacyjne wypadku.

Nawiązując do podstaw prawnych po-

stępowania powypadkowego, omówiono także technikę dochodzeń powypadkowych, sporządzania dokumentacji, sposoby zapobiegania wypadkom oraz zasady organizacji pierwszej pomocy, szczególnie istotnej w warunkach pracy w lesie.

Duże znaczenie praktyczne dla jednostek terenowych ma zwrócenie uwagi na częste przeprowadzanie przez zespoły powypadkowe niedostatecznej analizy warunków i okoliczności towarzyszących zaistniałemu wypadkowi, brak prób znalezienia uwarunkowań wypadku w innych procesach, poza technologicznymi, co w konsekwencji prowadzi do formułowania wniosków bezwartościowych z punktu widzenia profilaktyki i powtarzalności wypadków. Rozdział ilustrowany jest 1 tabelą, 1 rysunkiem, 4 przykładami opisów zaistniałych wypadków oraz wniosków — zaleceń powypadkowych.

W rozdziale 3 (13 s.) „Choroby zawodowe i ich profilaktyka” autor (W. Fibiger) definiuje w nawiązaniu do obowiązujących przepisów pojęcie choroby zawodowej i parazawodowej. Omawia choroby zawodowe występujące w leśnictwie, ich przyczyny, skutki oraz znaczenie badań wstępnych i okresowych, ogólne zasady doboru pracowników, a także organizację badań profilaktycznych.

Najwięcej uwagi poświęcono chorobie zespołu wibracyjnego, jako podstawowemu schorzeniu zawodowemu w leśnictwie. Szkoda tylko, że omawiana z dużym znanstwem tematyka nie została jeszcze bardziej upoglądowana i wzbogacona ilustracjami.

Rozdział 4 (12 s.) „Zaplecze socjalne” poświęcono omówieniu realizacji przez pracodawcę zobowiązań wynikających z kodeksu pracy w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, a także potrzeb pracowników w zakresie bytowym, socjalnym i kulturalnym.

Szczególne znaczenie autorzy (B.

Dziduch, Z. Kuśmierski) przypisują pomieszczeniom higieniczno-sanitarnym, schronom na zrębach leśnych oraz ich wyposażeniu. Rozdział jest ilustrowany 3 tabelami oraz rysunkami modeli schronów leśnych.

W rozdziale 5 (27 s.) „Zasady stosowania maszyn i urządzeń” autorzy (B. Dziduch, Z. Kuśmierski) omawiają wymagania bhp w stosunku do ciągników, maszyn, urządzeń i narzędzi leśnych, główne źródła zagrożeń przy ich obsłudze oraz stosowanie określonych osłon. Podają zasady ochrony przed porażeniem prądem elektrycznym, pożarem i wpływami atmosferycznymi. Dużo uwagi poświęcają przygotowaniu do pracy maszyn, urządzeń i narzędzi, prawidłowym zasadom ich eksploatacji, konserwacji i naprawie, a także transportowi maszyn i urządzeń do miejsca pracy. Omówiono również zasady bhp przy stosowaniu paliw, kolorystykę na stanowiskach pracy oraz kwalifikacje pracowników obsługi.

Rozdział 6 (37 s., 7 tabel) „Higiena i bezpieczeństwo przy stosowaniu środków chemicznych” traktuje o podstawach higieny przy stosowaniu środków chemicznych. Autor (J. Kulesza) podaje dane z zakresu toksykologii oraz stosowanych w leśnictwie pestycydów. Omawia wartości dopuszczalnego dziennego pobrania pestycydów, podstawy higieny i główne warunki bezpieczeństwa pracy przy ich stosowaniu. Rozdział zakończono wskazówkami ogólnymi do różnego ratownictwa przed przybyciem lekarza.

W rozdziale 7 (19 s., 5 rysunków) „Bezpieczeństwo pracy przy otrzymywaniu materiału siewnego i sadzeniowego” autor (S. Gunia) omawia bezpieczne sposoby zbioru nasion w drzewostanach, zakładania, prowadzenia i użytkowania plantacji nasiennych oraz bezpieczne metody wyluszczenia, odskrzydlenia, oczyszczania, przechowywania i stratyfikacji nasion. Omówiono także zasady bezpiecznego przy-

gotowania terenu i gleby w szkółkach, przygotowania i siewu nasion, pozyskiwania i przygotowania zrazów, pielęgnowania szkółek oraz wyjmowania, sortowania i dołowania sadzonek. W zakończeniu podano specjalne metody produkcji sadzonek.

Rozdział 8 (17 s.) „Bezpieczeństwo pracy przy zakładaniu upraw leśnych i pielęgnowaniu lasu”, opracowany przez J. K r y s z k o w s k i e g o, traktuje o bezpiecznych metodach przysposobienia powierzchni pod uprawę gleby, przygotowania gleby pod odnowienie lasu i zalesienie, o bezpiecznych metodach zakładania upraw leśnych i prowadzenie samej pielęgnacji lasu.

W rozdziale 9 (19 s.) „Bezpieczeństwo pracy przy ochronie drzewostanów”, autor (J. M a ł u j a) omawia środki ostrożności podejmowane w okresie przygotowań do zabiegów chemicznych, bezpieczeństwo i higienę pracy przy zabiegach chemicznych oraz bezpieczeństwo i higienę pracy przy zabiegach z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Rozdział wzbogacono 2 tabelami oraz wzorem ogłoszenia o chemicznym zwalczaniu szkodliwych owadów leśnych.

Rozdział 10 (61 s., 23 rysunki) „Bezpieczeństwo pracy przy cięciach przedrębnych i rębnych” traktuje o przysposobieniu i wyposażeniu robotników w narzędzia, odzież roboczą, sprzęt ochrony osobistej, o dostarczaniu robotnikom posiłków regeneracyjnych, przygotowaniu powierzchni zrębowej, ścinie, okrzesywaniu drzew, przerzynie, korowaniu, znoszeniu i układaniu drewna, a także o bezpieczeństwie pracy przy innych pracach technologicznych w lesie. Autor (J. K o w a l s k i) omawia również specjalne wymogi bezpiecznego wykonywania określonych technologii, bezpieczeństwo przy pozyskiwaniu drewna metodą obalania drzew z korzeniami oraz zasady bezpiecznego wykonywania operacji i czynności technologicznych pozyskania drewna w wa-

runkach specjalnych, w zakończeniu podaje najczęściej występujące zagrożenie przy technologicznych pracach zrębowych, przyczyny ich powstawania i sposoby przeciwdziałania.

W rozdziale 11 (36 s., 11 rysunków, 4 tabele) „Bezpieczeństwo pracy przy transporcie drewna” autor (K. C z e r e y s k i) w zasadach ogólnych omówił: transport motorowy, transport konny, prace ręczne, zasady obchodzenia się z linami stalowymi oraz opisał łańcuchy używane przy zrywce konnej.

Omawiając zrywkę drewna, podał ogólne zasady zrywki drewna, opisał zrywkę konną i ciągnikową, zrywkę za pomocą wciągarek i kolejek linowych.

Przy omawianiu załadunku i wyładunku drewna podał obowiązujące zasady ogólne, opisał przeładunek drewna długiego za pomocą wciągarek montowanych na pojazdach, przeładunek drewna za pomocą żurawi montowanych na pojeździe, przeładunek za pomocą ładowarek czołowych, załadunek drewna długiego za pomocą wciągarek stacjonarnych i ciągników, a także załadunek na wozy konne.

Omawiając sam wywóz drewna, nawiązał do podstawowych zasad ruchu po drogach publicznych, podał zasady bezpieczeństwa przy wywozie drewna pojazdami samochodowymi i konnymi oraz wskazał na konieczność przygotowania dróg do wywozu drewna.

Rozdział 12 (31 s., 3 rysunki) „Bezpieczeństwo przy pracy na składnicach manipulacyjnych” autor (S. M a r e k) traktuje o warunkach i zasadach bezpiecznej pracy przy dowozie, rozładunku i przemieszczaniu drewna na składnicy, warunkach i zasadach bezpiecznej pracy przy wyróbce sortymentów oraz o warunkach i zasadach bezpiecznej pracy przy załadunku drewna na wagony.

W rozdziale 13 (9 s., 2 rysunki) „Bezpieczeństwo pracy przy pozyskiwaniu karpiny” autor (J. Z e l i c h o) omawia rodzaje karpiny, warunki terenowe i bezpieczne sposoby jej pozyskania.

W rozdziale 14 (11 s., 4 rysunki) „Bezpieczeństwo pracy przy pozyskaniu i transporcie żywicy” autor (J. Zeli-cho) omawia warunki pracy żywicznicy, narzędzia do żywicowania i wyposażenie robotników, prace wstępne i przygotowawcze, prace właściwe i uprzątające, magazynowanie i transport żywicy oraz wpływ organizacji na bezpieczeństwo pracy przy żywicowaniu.

W rozdziale 15 (5 s.) podano w czterech grupach tematycznych: Publikacje o tematyce ogólnej; BHP w hodowli lasu; BHP w ochronie lasu; BHP w użytkowaniu i transporcie drewna — bibliografię zagadnień behapowskich. Z niektórych pozycji korzystał zespół autor-ski przy opracowaniu książki. Publikacje te powinny także stanowić dla pracowników lekturę uzupełniającą przy pogłębianiu wiadomości z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy.

Na zakończenie trzeba podkreślić, że prezentowaną książkę cechuje rzadko spotykana zwięzłość. Duży zakres informacji i wniosków został w niej tak maksymalnie skondensowany, iż utrudnia niekiedy przekazanie czytelnikowi pełniejszych danych teoretycznych związanych z tematyką omawianą w poszczególnych rozdziałach. Nie udało się także redakcji (głównie ze względu na duży zespół autorski) zapewnić książce jednolitej, określonej formy i stylu. Niekiedy odczuwa się niedosyt ilustracji, tak bardzo istotnych w szkoleniu ludzi lasu, a ilustracje zamieszczone mogłyby być wykonane na wyższym poziomie technicznym.

Pomimo pewnych niedomagań, książka ta zasługuje na uwagę przede wszy-

stkim ze względów poznawczych i warsztatowych.

Wspomniane wartości poznawcze książki wzbogacają prezentowane wyniki prowadzonych w gospodarstwach leśnych badań i analiz, tabele, szkice, schematy i instrukcje.

Książka ta powinna być również wykorzystana jako lektura pomocnicza w zakładach pracy pozostałych zjednoczeń, zrzeszonych w resorcie leśnictwa i przemysłu drzewnego.

Format w jakim wydano książkę zapewnia wygodne noszenie i przechowywanie jej na co dzień w raportówkach pracowników dozoru leśnego.

W sumie książka stanowi cenną pozycję w fachowej literaturze leśnej.

Powinna się zatem znaleźć w każdej bibliotece, z której korzystają nauczyciele i młodzież szkół leśnych, a szczególnie w bibliotece przeznaczonej dla robotników leśnych, pracowników administracji, tak Lasów Państwowych jak i nadzorowanych.

Wartość książki polega również na tym, że poszczególne rozdziały w niej zawarte korespondują ściśle z postanowieniami Kodeksu Pracy.

Szczególne znaczenie ma ta książka dla organizatorów prac leśnych i pracowników komórek bhp. Ciekawe i popularne ujęcie w niej tematyki stanowić będzie dla dozoru służb behapowskich inspirującą lekturę do przyspieszenia likwidacji istniejących zagrożeń życia i zdrowia pracowników leśnych oraz dalszego wzbogacania tradycji w zakresie humanizacji pracy w gospodarstwach leśnych.

Jan Fuławka

Z LITERATURY

Praca zbiorowa — „**BUKIECIARSTWO**”. Przekład z języka niemieckiego mgr **Aleksander Wyrwiński** oraz mgr **Marceli Wyrwiński**. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1978, s. 368, cena 150 zł.

Pięknie wydana książka, z licznymi fotografiami czarno-białymi oraz kolorowymi, przyda się z pewnością każdemu, zwłaszcza żyjącemu na wsi bądź w małym mieście, w których nie zawsze można nabyć to wszystko z kwiatów, wiązanek, przybrań różnego rodzaju, co nam dość często potrzeba. A oto podstawowe rozdziały tej niezwykle pożytecznej pracy: Estetyczne podstawy bukiciarstwa; Środki pomocnicze i materiały używane w bukiciarstwie; Wiązanki i ozdoby ślubne; Sporządzanie wieńców i dekoracji żałobnych; Dekoracje w okresie Bożego Narodzenia; Kompozycje z ciętego materiału roślinnego i roślin sadzonych; Dekoracja wnętrza.

Książkę zamykają charakterystyki najważniejszych ozdobnych roślin pokojowych, ich wymagań i możliwości zastosowania.

© tym, jak wiele jest w książce praktycznych wskazówek, przydatnych znakomicie również mającym ogródki kwiatowe, dowodzi m. in. ten maleńki wyjątek z „Bukiciarstwa”:

„Róża, jako najstarsza roślina ozdobna, cieszy się od wielu stuleci dużym poważaniem u wielu narodów. ...Moment cięcia róż zależy od pory roku — w dni ciepłe należy ścinać mniej rozwinięte kwiaty niż w dni chłodne — a ponadto od właściwości odmianowych, przy czym kwiaty odmian niezbyt pełnych tnie się wcześniej niż kwiaty odmian pełnych. Na przykład kwiaty odmian 'Gretel Greul' i 'Rapture' tnie się w fazie zamkniętego pąka, ale oczywiście wówczas, gdy działki kielicha zaczynają się odchyłać ku dołowi, natomiast odmian 'Red Better Times' i 'Perle von Aalsmeer' — po otwarciu się samego wierzchołka pąków. Na ogół zaleca się cięcie róż wczesnym rankiem. W gorące dni letnie konieczne jest ponowne cięcie wieczorem. Róże zebrane w ciepłe godziny dzienne są bardzo nietrwałe”.